

A Franklin-Társulat nyomdája (Budapesten, IV., Egyetem-utca 4.)

Paur Géza pillanat felvétele.

BARTHA MIKLÓS BESZÉDE.

mellettök egy-egy gyászlobogót lengetett a nyári reggel üde fuvalma. A megérkezett vendégek egy része, a kiket az állomáson Sándor főispán és Somogyi alispán fogadott, rövid pihenésre behajtott Segesvárra, mert a fehéregyházi ünnep csak később, tíz órakor kezdődött.

Benn a város utcái már ekkor hangosak voltak az egybesereglett székelység dalától és taraczk-lövéseitől. De künn az állomáson is nagyon színes és mozgalmas élet hullámozott. Megérkezett a kolozsvári különvonata s a székelyföldről is egymás után jöttek még a zsúfolásig megtelt vonatok.

Rendkívül kedves és megkapó jelenet volt az, mikor egy-egy ilyen kis székely vonat nagy nótaszóval berobogott az állomásra. Valamennyinek a gépe cserfa-galyakból és vadvirágokból volt koszorúkkal volt feldíszítve, a koszorúk középedig pedig Petőfi képmása illeszkedve különféle felírásokkal, jelmondatokkal. Az egyiken Petőfi-nek a székelyekhez írt szép költeményéből a következők híressé lett sorok voltak: „Csak nem fájult el még a székely vér, — Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér”; a másikon: „Talpra magyar!”; a harmadikon: „Előre, székelyek!” stb.

Tíz órakor indultak a külön-vonatok az ünneplő közönséggel Segesvárról Fehéregyháza felé. A vasúttal egyközűleg futó országúton hosszú kocsisorok tartottak a csatatér felé, köztük több négyes-fogat, úri néppel; ilyenek voltak Károlyi István, Zichy Jenő grófok és Zeyk József báró. A kocsisor előtt meg Ugron Gábor és Haller Ottó gróf vezetésével a székelyek lovas bandériuma vágtatott. Ugyanők kalauzolták a közönséget a Fehéregyháza fölött, sűrű kukoriczások között levő csatatéri emlékhöz.

A nyári nap verőfényében pompás, sok színű képpé csoportosult itt az ünneplésre gyűlték sokadalma. Szélről körös-körül a székelyek székértáborra állt, mely mögött egy-két tűszős oláh is álldogált. Beljebb a különböző küldöttségek helyezkedtek el jelvényekkel, lobogókkal. Meleg fogadtatásban részesültek a festői öltözötű brassóvidéki szászok, a kik, mint a szerbek is, küldöttségileg képviseltették magukat és koszorúkat hoztak. A szerbek küldöttségét Hadzsics Antal, az ismert író vezette. Az oláhok azonban most sem vettek részt az ünnepélyen.

A szónoki emelvényen Zsilinszky és Vörösmarty államtitkárok, Bartók Lajos, Tallián Béla, Bartha Miklós és az ünnep többi szónokai s az írók és hírlapírók foglaltak helyet.

Az ünnepet a kolozsvári dalegyesület nyitotta meg a „Talpra magyar” éneklésével, melynek elhangzása után Bartók Lajos, a Petőfi-Társas-

ság alelnöke lépett a szószékre. Hévvvel előadott lelkes beszédéből álljanak itt a következő részek: „Ne hangozzék most más név Magyarországon, csak Petőfi. A szabadság, egyenlőség, testvériség apostola volt ő... Neve vallásszerű tiszteltetésben részesül; nemzeti hitvallás az. Ő és férfi, gyermek és agg, nagy úr és szegény ember belőle imádkozik és énekel. Élete egy szenté; mint Isten fia, csodákat művel, gyógyítja, föltámasztja beteg népet lantjával. Oláhra a nép szíve. Örök Veszáláng ég azon s nem mesterségesen óvni, táplálni kell, de mesterségesen eloltani nem lehet. Élete költészete. Merész, mint szilárd; lángoló, mint ki nem alvó; önzetlen, mint jogkövetelő; természetes, mint rendkívüli; egyszerű, mint művészi; népies, mint fölséges; nemzeti, mint világ-irodalmi. És legfőbb vonása: az önfeláldozás eszményképeiről. Meghalni azért jött ide, hogy porai magyarrá tegyenek itt minden porszemet. Érezalakja, mint egy tör áll beékelve a rút nemzetiségi viszály közepébe, de ajka ugyanakkor a testvériséget és szabadságot hirdeti mindenkinek! Mindenkinek... Mindenki jön s áldozzon a költőnek. Jöjjen a gyűlölet is, nem félve, hogy szeretetté fog változni... És azért zárandokol e szent sirhoz mind az ország, hogy valamennyi nagy és dicső emlék érzését még egyszer felköltsé a leggyászosabb, de legdicsőbb emlék. Minden csodás vitézi tettet, minden legendaszerű remeklést a magyar bátorságnak, újra élénk varázsolja bűvös fényében a mindent fölülmuló legenda: Petőfi halála! Hozza el könyjét, koszorúját mindenki. Az ilyen féltékenek az Ég nem is egy nemzetnek adja, hanem az emberiségnek. Rendeltetésük nem a harc, hanem a béke, nem a nemzeti eltasztó gőg, hanem a népek testvérisége a hazaszeretethez. Petőfi a harctéren e szót lehelte ki utólszor: Világsszabadság!... Te drága hamv idelemn, dicső szellem odafönn, mutasd népednek a szabadság, a halhatatlanság útját mindörökké.”

Kalaplevéve hallgatta a közönség Bartók szavait s a beszéd végén zúgó éljenzésben tört ki. Utána E. Kovács Gyula Jókai Mór Apotheosisát szavalta el érezes, messze zengő hangon. A művész, midőn szavaltatát szünni alig akaró éljenzés közepette befejezte, a nagy lelki izgalomtól és a tüzesen sütt nyári nap hevétől ajultán rogyott össze, úgy, hogy orvosi kezelés alá kellett venni.

Bartha Miklós volt a következő szónok, a ki lendületes beszédében az ünnepen küldöttségileg megjelent szászokat és szerbeket is üdvözölte s a románok távolmaradását említette föl. „De ti, székely véreim, itt vagytok, — folytatta. — Petőfi titeket nagyon szeretett. Forró

ölését, úgy-e, még most is érzitek? Édes szavát, melylyel emléket emelt a székely vitézségnek, úgy-e, még most is halljátok?...”

A székelység székértáborából őszinte, szívből jövő kiáltások hangzottak Bartha beszédére. — „Itt vagyunk mindnyájan, — kiáltotta egy öreg székely, — itt voltunk negyvenkilenczben is!” „Szeretjük Petőfit, mert ő is szeretett minket”, hangzott más oldalról.

A Bartha hatásos beszédét követő éljenzés elhangzása után Endrődi Sándor hangulatos alkalmi költeményét, melyet lapunk mult számában közöltünk, szavalta el nagy hatással Somló Sándor, a Nemzeti Színház művésze. Majd Bárszky István szövegét Petőfi szerelméről, s ezt Szász Gerő alkalmi költeménye követte, melyet a költő maga szavalt el.

Záradékol a kolozsvári dalkör id. Ábrányi Kornél néhány Petőfi-dalát adta elő és ezzel megkezdődött a koszorúknak a sirra helyezése. Az első koszorút Tallián Béla tette le a képviselőház nevében szép beszéddel; Zeyk József báró a főrendiház, Zsilinszky Mihály a magyar kormány pompás koszorúját s egyszersmind Wlassics miniszter és a Magyar Tudományos Akadémia külön-külön koszorúit helyezte a sirhalomra. Nagy hatású beszédét, melynek kíséretében a koszorúkat letette, így végezte Zsilinszky: „Oh, te halhatatlan dicső szellem, kinek emléke körül rang és rend, vallás és nyelv különbsége nélkül összegyűlekeztünk, hogy lángelked tüzenél ezt a napot a testvériség ünnepévé avassuk: engedd meg, hogy a hazaszeretethez egygyéforrt nemzet szívével együtt-érző kormány férfainak, a trón hí tanácsosainak és az Akadémia tudósainak koszorúit emléked lábainál letegyek. A hálás kegyelet jelvényei ezek, melyeket a te szellemedben teszek le; mert a te tanításod szerint méltó:

„... hogy a haza
Szívében hordja annak emlékét,
Ki a hazát szívében hordozá.”

Ez a föld itt csak csontjaidat takarja. Te magad az egész haza szívében vagy eltemetve, hogy örökké élj!”

A többi megjelent küldöttség az idő előrehaladt volta miatt minden beszéd mellőzésével tette le koszorúját a közös sirra, a melyet egészen elborított a tömérdek virág.

Az ünnep második része a segesvári várban a két évvel ezelőtti felállított Petőfi-szobor körül folyt le az elsőhöz hasonló lelkes hangulatban. Megnyitól a zene- és énekkar a himnuszba kezdett, a mit a közönség vele együtt énekelte. Az ének elhangzása után ismét Bartók Lajos tartott rövid beszédet, majd fölolvasta Jókainak „Petőfi halála” című emlékezését, mely fonog-

Goszleth fényképe után.

Az emelvény balsarkán szemben áll E. Kovács Gyula, tőle jobbfelé sorban Vörösmarty Béla igazságügyi-, Zsilinszky Mihály vallás- és közoktatásügyi államtitkár, Ilyés Bálint, Madarász József, (előtte Bartha Miklós úl), Bartók Lajos, Bárszky István, s az emelvény jobb szélén Szász Gerő.

A SEGESVÁRI PETŐFI-ÜNNEPRŐL. — A SZÓNOKOK EMELVÉNYE A FEHÉREGYHÁZI CSATATÉREN.

Weinwurm fényképe után.

JÓKAI MÓR BESZÉDET TART PETŐFI SZOBORÁNÁL.

rásban van megörökítve, s melyet lapunk mult számában mi is közöltünk. Ilyés Bálint adta elő ezután nagy hatással ünnepi költeményét s a negyvennyolcas kör nevében koszorút tett a szoborra. Az „Otthon” koszorúját Bárszky István, az „Ujságírók Egyesülete”-ét Czikklay Lajos, a „Magyar Történelmi Társulat”-ét Lampérth Géza tette le a szoborra. A sok koszorú közt föltűnt Fiume polgárságának nagy ezüstkoszorúja.

A küldöttségek tagjai ezután a városháza nagytermében társas ebédre gyűltek össze, a hol Zsilinszky Mihály mondta az első felköszöntőt a királyra. Bartók Lajos a kormányt, majd a jelen volt gróf Zichy Jenőt és gróf Károlyi Istvánt éltette. Nagy figyelmet keltett Vörösmarty Béla államtitkár beszéde is, a ki a költészet hatásáról s Petőfi nagy hivatásáról szólván, a haza jövőjére és felvirágzására emelte poharát. Beszéltek még gróf Károlyi István, gróf Zichy Jenő, Ugron Gábor, ki a magyar alkotmányra és szabadságra ürité poharát. Walbaum Frigyes segesvári polgármester is szólott, s így végzé beszédét: Petőfi a legnemzetibb költő, dalai mégis elszálltak az egész világba, mint a fecskék. Segesvár is ünnepli Petőfit. Hangoztatja, hogy mindnyájan a haza gyermekeinek érzik magukat, szeretik a magyar hazát. Kiáltja: éljen a haza! (Zajos éljenzés és tartós taps.) Barabás Béla az öreg honvédeknek élteti. Végül Bartók Lajos fölolvasta azt a tömérdek táviratot, a mely a hazából és a külföldről érkezett, köztük Hegedűs Sándor kereskedelmi miniszter lelkes hangú táviratát.

A segesvári ünnepen a nagy idők tanúi közül, már mint 80 évet meghaladt agastyánok, jelen voltak: Madarász József, Ivánka Zsigmond, Lauka Gusztáv, Kovács Lőrincz. Sok öreg 48-as honvédet láttunk még. Ilyés Bálint országgyűlési képviselő maga két 48-as honvéd-küldöttséget vezetett a sirhoz és a szoborhoz. A küldöttségek tagjai voltak Háromszékből: Tuzson János őrnagy, Pünkösdi Gergely huszárszázados, Lófi Áron huszárhadnagy, Talabos Ágoston tizedes, Borszéki Vince, Ottobány Nándor nyug. honvéd ezredorvos; Kolozsvárról: Kisfaludy Lajos, Tanáskovich Ferencz, Pap István, Székely József, Székely Mihály, Aulich András, Majoros Albert, Richter A., Angyal József, Halászi János, Strotz Samu, Pető Mózes.

A míg fönt a városházán folyt a lakoma és hangzottak a felköszöntők, lent a város a

székelyek csoportjaitól volt zajos. Először is a hivatalos ünnepség végeztével, mert azon a hely szűk volta miatt nem jelenhettek meg, körülbelül ötvenen Ugron Gábor vezetésével a szoborhoz vonultak. Ének és zeneszó mellett szállta meg a várat a székelység, mint egy új ostromló sereg, csak hogy a kezükben gyilkos fegyverek helyett szelíd mezei virágok voltak.

Megkoszorúván a szobrot, előzőnlötték az egész várost; sokan a tágasabb utcák ligetes terein ütöttek tanyát. Majd nótára gyűjtöttek s többnyire a saját (kürtös) zenekaraik muzsikájára táncra kerekedtek s vígan járták a székely „csürdögölő”-t. Közben-közben egy-egy társukat vállukra emelve, beszédeket tartattak vele Petőfiről, Bem apóról és Kossuth Lajosról.

Igy ünnepelt Petőfi kedves népe, míg a székely vonatok szipjelése estefelé indulásra nem hívta őket. A kik közelebből kocsin vagy gyalogszerrel jöttek, azok ott maradtak öreg estélig s akkor katonás rendbe sorakozva lobogóik alatt, elől a bandával a Rákóczi-induló és Kossuth-nóta hangjai mellett hagyták el a várost, és vonultak haza kis falvaik felé a kanyargós hegyi ösvényeken.

Hogy a székely népet mennyire foglalkoztatja ma is még Petőfi rejtélyes eltűnése s hogy kél róla rege-regére, legenda-legendára, beszédes bizonyosság erre egy keresztúri öreg székely meséje, a kivel a fehéregyházi sikon találkoztam.

Szekerén üldögélt az öreg jóízűen pipázgatva. Beszédbe ereszkedtem vele, miközben csak hamar Petőfőre tértünk át.

— Hát kegyelmed hallotta-e valamit Petőfi Sándorról? — kérdém.

— Vagy igen, — felelt önéreztelen András bá'. — Ott esatangolt nálunk Keresztúron épen most ötven éve.

Na, gondoltam, ebben igaza van az öregnek. Petőfi ama végzetes nap előtt csakugyan Keresztúron volt. Ott töltötte az utolsó éjszakát s onnan indult reggel tovább Segesvár felé. És felesillant előttem a remény: hátha nem is regét, de valami való dolgot, érdekes visszaemlékezést hallok a halhatatlan költő utolsó óráiról.

Az öreg folytatta:

— Édes apám — Isten nyugosztalja — sokszor elmondta, hogy éjféltáj az erdőről hazajövet, a kertek alatt találkozott vele és megszólította, kérdezve, hogy mit keres ott? „Látja azt a csillagot, bátyám, — válaszolt Petőfi — ott Segesvár fölött? Az az én életem csillaga. Ha ma éjfélok az lehull, holnap én is elpusztulok”. ... Az óra ekkor éjfélt ütött s a fényes csillag leszállt az égről. Másnap elveszett Petőfi ...

A fehéregyházi ünnepélynek meghatóan szép jelenete volt az, mikor az emelvényre

felvonuló szónokoknak és íróknak fehér ruhába öltözött bájós fiatal leányok, az ifjú Haller és Teleki grófkisasszonyok, gyönyörű bokréttákkal kedveskedtek, a melyeknek virágai már a porladó hősök hamvai fölött fakadtak.

Mert a felállításakor pusztán, a mezőség közepében hagyott turul-madaras szép sir-emlék immár magához méltó keretben áll egy gyöngéd érzésű és fenkölt gondolkodású erdélyi úrhölgy, hallerkői Haller Lujza grófnő jóvoltából. A nemes grófnő bekerítettette és parkká varázsolta az emlék környékét a két csinos házikót építtetett oda, melyek egyikében az emlék és a sarkert gondozására hivatott örök lakik, a másik pedig már is egy kis becses Petőfi-ereklyeműzeum, a költőre vonatkozó emlékek, képek, íráskor gyűjteménye, a melyeket megilletődve szemlélhet majd mindenki, a kit a kegyelet zárandok-útja oda vezet.

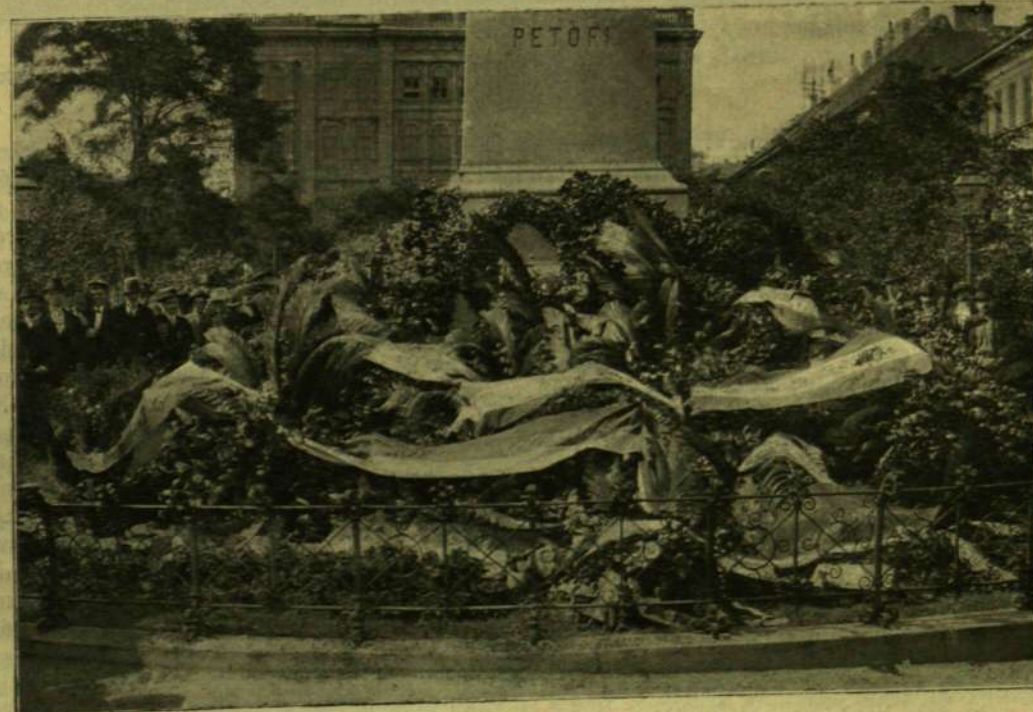
A szép kertet, melyben dús virágzású rózsák, szegfűvek és violák — Haller grófnő saját kezű ültetései — illatoznak, fiatal, sudár jegyenek és nyárfák körítik, Petőfi kedves fái, melyek alatt oly édesen pihent valaha, elmerengve az ősi légen átvonuló vándor-darvak V betűjén ...

Lampérth Géza.

PETŐFI AZ ERDÉLYI TÁBORBAN.

A nemzeti ünnep alkalmából, melyet a költő felszázados halála emlékére rendeztek, szolgálatot vélek teljesíteni, ha a költőnek az erdélyi hadseregben időnként történt megjelenéséről és szerepléséről személyes tapasztalataim alapján, mint élő tanú megemlékezem, s adataimat azon rendben, a mint azok fölmerültek, a következőkben közlöm:

Az 1849. január 21-iki első szebeni csata után Bem tábornok a Szebenből egy órai távolságra eső Szelindek szász községbe vonult vissza, és ott helyezte el hadseregét. Másnap, január 22-én, híre terjedt, hogy Petőfi Sándor a táborba érkezett, és hogy a tábornoknál jelentkezve, a hadseregben való szolgálatát felajánlotta. A tábornok előzékenyen fogadta a költőt; szolgálatát végett segédtsízi minőségben, századosi ranggal a vezérkarhoz osztotta be. Itt ösmerkedett meg vele e sorok írója, mint irodai tiszt, és kísérté figyelemmel a megjelénése miatt különben is feltűnő, mintegy 26—27 éves fiatal embert, ki megérkezte után este mindjárt összeszedett néhány honvédet, kikkel a tábornok szállásán, a posta-háznál, a „Büsul a lengyel” ismert dal éneklésével szernádót rendezett, ezután pedig ugyanez a daltársaság Petőfit lepte meg szállásán hazafias dalok éneklésével, mit a költő népies tréfával így köszönt meg: „Isten ugysse fiúk! soha sem gondoltam, hogy” stb. Majd harezra lelkesítő beszédet intézett az ifjú honvédekhez.

KOSZORÚK A SZOBOR ALJÁN.

Weinwurm fényképe után.

A PETŐFI-ÜNNEPÉLY BUDAPESTEN JULIUS 30-ÁN.

Wottitz Manfréd féltétele után.

A SEGESVÁRI PETŐFI-ÜNNEPRŐL. — GYŰLEKEZÉS A FEHÉREGYHÁZI CSATATÉREN.

századát Rozvány György, most is életben levő szalontai ügyvéd, akkor nemzetőri hadnagy vezetése alatt küldötte ki; ugyanekkor intézkedett a tábornok, hogy a sebesültek és a környékről menekült magyar családok Nagyváradra szállíttassanak. Ekkor szabadságoltatták magukat Petőfi és Andrássy Aladár, kik aztán másnap, február 8-án, elbúcsúzóan a tábornoktól, a Csulak Kálmán őrnagy vezetése alatt fedezettel útnak indultak, s a Kaján-völgyön, Kristóron, Belényesen és Hollódon keresztül február 12-ikén szerencsésen Nagyváradra érkeztek, honnét Petőfi Szalontára, Arany Jánoshoz utazott.

Az 1849. február 9-én megnyert piskii véres csata után Bem visszahódította Erdélynek nemcsak az utóbbi napok alatt elvesztett területét, hanem Szébennek március 11-én történt elfoglalásával, március 21-én Brassónál a tömösi szoroson keresztül a császári haderőt, sőt az 1849. február elején Szében és Brassó városok védelmére Oláhországból bejött négy ezer főnyi orosz csapatot is kiszorította és így Erdélynek, a dévai és gyulafehérvári vár, s a nyugati havasok kivételével ura lett.

A röviden érintett nevezetes események lezajlása után Petőfi 1849. március végén az erdélyi hadsereghez visszatért; ezt igazolólág előfordul neve a Szász-Sebesen azon évi április 3-ikán kiadott következő napi parancsban: „Petőfi Sándor százados új magát nálam jelentvén, és mellettem szolgálatot tenni ajánlván, én őt ezen hivatalában megtartottam. Bem.”

Jelen volt Petőfi az április 5-iki ünnepélyen is, midőn a lutheránus lelkész lakon levő főhadiszálláson az I-ső osztályú érdemrendet Bem mellé feltűzték és altábornaggyá történt kinevezését kihirdették. Ez után nemcsak szerkesztője lett Petőfi a kormányhoz intézett fölterjesztéseknek, melyekben Bem Erdélyre nézve a katonai hatóság kiterjesztését sürgette a háború idejére, hanem hogy hadsegédi minőségének katonai szempontból is megfelelően, igyekezett megtanulni lovagolni is. És a tavaszi hadjárat alatt, különösen Szász-Sebesen a tábornoktól már előbb ajándékba kapott nagy fekete lován naponként látni lehetett őt azon Kőburg-husár kíséretében, ki neki tisztai szolgálja volt.

Április 10-én Bem hadseregének egy részét Szászsebesről Hátszegen keresztül a Bánáth vezényelte és menet közben április 14-én vezérkarával megtekintette a vajdahunyadi várat. Ott volt Petőfi is, és megszemlélve a várnak minden részét, nem győzte eléggé történeti megjegyzésekkel kísérni a fejedelmeknek hajdan országgyűlési tanácskozás helyiségeül szolgált nagyterem falaira függesztett arcképeket. Kedves visszaemlékezésre kötelezte őt, és a vezérkar tisztjeit a vashámor felügyelőjének vendégszerető székely neje, ki örömkönyeket hullatott, hogy a költőt személyesen is megismerhette. Az érzékeny elbúcsúzás után Bem kezdve a vendégek mindnyájan beírták neveiket a látogatók könyvébe. Emenetelés közben szerette Petőfi a „Mi ne győznénk, hiszen Bem a vezérünk” kezdetű harcász dalt, melyet

az úton a debreczeni Telegi-féle tábort főkönnyomda nyomott ki.

Április 20-án, midőn a bánáti táborozás alatt Bem Lugoson hadserege felett szemlét tartott, mellette Petőfi lovagolt és segítkezett neki az érdemelekek az egyes kitüntetett honvédek mellé való feltűzésénél.

Április 28-án Temesvár alá érkezvén, Petőfit őrnaggyá léptette elő, mit a következő napiparancsban hirdettetett ki: „Táborhely, Freidorf, Temesvár alatt, május 3, 1849. Május 1-ével kezdő ranggal kinevezem Niuny és Petőfi Sándor vezérkari századosokat őrnagynak. Bem.”

Petőfi a további bánáti hadjáratban nem vett részt, mert előléptetése után csakhamar elbúcsúzóan Bemtől, eltávozott.

A bánáti hadjárat befejezte után Bem május 28-án hadseregének nagy részét Erdélybe visszavezette. Déván az erdélyi nyugati havasok elfoglalására intézkedéseit megtéve, június 3-án Szébenbe, június 10-én Maros-Vásárhelyre, június 16-án Kolozsvárra, onnét pedig Nagyváradra utazott, hol július 18-án Kossuthal találkozott, és a már bizonyos orosz beavatkozás elleni hadjárat és a moldvai expedíció módosításairól vele érkezett.

Hogy mikor jelentkezett Petőfi ismét harmadszor és utoljára az erdélyi hadseregben Bemnél, erre nézve eltérők az adatok. E sorok írója saját tapasztalatai alapján, a jelentkezési napról a következőket tudja: Bem a moldvai sikertelen expedíció után július 26-án gyorsmenetben Maros-Vásárhelyre érkezett és ott Petőfi, ki Egressy Gábor társaságában érkezett meg, a tábornoknál jelentkezett és a vezérkari irodában, Görög Károly házában, elfoglalta hadsegédi állását. Bem felhívása folytán készült Székely-Keresztúrra és július 30-án reggel indult a tábornok után. Szükséges e helyen megjegyezni, hogy Petőfi a jelentkezésekor annyira nélkülözött mindenféle honvédtiszti jelvényt, hogy a ki nem ismerte őt nyári bluzában, oldalán egy bőrtáskával, egyszerű utasnak tartotta inkább, mint honvédőrnagynak.

Petőfi utazására reggelén, — mivel Bem szokása ellenére, ezuttal kocsiján magával nem vitte, — vezérkari tisztársai egyikénél keresett alkalmatosságot és így indult el Székely-Keresztúrra. Utazása közben történt Erdő-Szent-Györgyön, hogy egy tűzért, ki a faluban libát akart zsákmányolni, megszólított s megtiltotta neki a zsákmányolást; de a magyarul nem tudó cseh tűzér Petőfit meg nem értve és fel nem ismerve, mellet ragadta és tetleg bántalmazni akarta; ezért Bem a tűzért hadbíró elé állította és később, augusztus 4-én Szében felé menetelés közben Szelindek közelében agyonlövötte.

Bem Székely-Keresztúrra vonulása közben vezérkarával Kelemenelken özvegy Simenné úrnő vendégszerető házában ebédelte meg; Székely-Keresztúron a Macskásy-kastélyba szállt meg s onnan július 31-én Segesvár felé indult a fehéregyházi csatába.

E sorok írója futári minőségben a székelyföldre küldetvén, e csatában nem vett részt s

csak később értesülhetett Petőfi halála körülményeiről.

Mint Orosz orosz katonai történetíró is beszéli, a július 31-iki fehéregyházi csata folyamán Lüders nagy számú lovasságával a felütőn csekély számú lovassággal rendelkező Bem jobb szárnya ellen a Küküllő mentén intézte a rohamot, mely aztán a vereséget általában, és különösen Petőfi vesztét azért idézte elő, mert a rohamó orosz lovasság Fehéregyháza község túlsó részét körülkerítve, a községen keresztül való menekülést teljesen elzárta. Így rekedt a község innesső részén a csatázókat buzdító és lelkesítő költő a csatatéren, és lelke halálát a községtől délre terült kukoriczásban, hova futással menekült. Ezt igazolta e sorok írója előtt néhány nappal később az a Koburg-husár, kiről mint Petőfi tiszt szolgájáról már föntebb volt szó, és ki elbeszélte, hogy ő menekülése közben látta a költőt a csatatérről futni és az országúton keresztül a kukoriczaföldre menekülni, hol Zeyk Domokos barátjával találkozva és ennek lovába fogózkodva, egy darabig menekült, de a futásban kimerülve összerogyott és az üldöző orosz lovasoktól megöltetett.

Igy múlt ki a nemzet nagy költője, ki „Egy gondolat bánt engemet” című költeményében e szavakkal: „Ott essem el én, a harc mezején” már 1846-ban megjósolta költői ihletével végzettszerű kimúlását. sss.

PETŐFI 50 ÉVES HALÁLA NAPJÁN.

Indul őt keresni egész Magyarországon,
Ország címével a koszorút hozzák;
Száll ezernyi népség sírját koszorúzni,
Koszorúzott sírján sírva leborúlni.
Ó! te jó magyar nép, beh hiába fáradsz,
Szemed omló könyet beh hiába ársz,
A Petőfi sírját nem leled meg sírva,
Nem tehetsz koszorút ismeretlen sírra!

Mikor Erdély vesztén a hon is elvérzett,
Az a nagy fájdalom, mit a dalnok érzett,
Áttörte valahol ott a bércek alját,
S rengeteg zárta be rengeteg sírját.
Nem kihamvadt porba, nem kialudt földbe,
De a hol a mélyben forr a lángok öble,
Ott van ő valahol rejtett sírhalomban,
Szíve ég honáért örök fájdalomban.

Harsona zengése, csatakiált hangzása,
Riadó daloknak harci rivalgása,
Zászlók suhogása véres csatatéren,
Kardok csillogása diadalmi fényben...
Talpra magyar, talpra! ez ha zengne újra,
A szabadság lángja, óh! ha az kigyúlna,
A Petőfi sírját keresni sem kéne,
Itt teremne köztünk maga, újra élve!

Dala újra zengne, zengne szabadságról,
Lelkeinket vinné az a büvös mánor,
Melylyel a halálba, mint álomba mentek
Honért, szabadsáért ama dicsők, szentek!
Lángsíról kiszállva, ő vezetne újra,
A haza földjére áldva ő borúlna,
Koszorút ő adna, jó magyar nép, néked,
Hogy ezt a régi dalt még ma is megérted!

De Petőfi hallgat, ötven éve hallgat,
Minek bolygatjátok hát e nagy fájdalmat?
Abba a mély sírba ki merne ma lépni,
A hol az ő szívet száz keselyű tépi?
Jól vigyázz, magyar nép, még ma Segesvárott,
Búcsújáró helyen, imádkozva járj ott,
El ne őrözzön onnan, a ki szolgahonra
A napsugarakból lángostorát fonja!

Fejes István.

PETŐFI

1899. július 30.

A harc lángtűzében hova, merre tűntél?
Utánad sóvárgva kérjük mindenütt.
Talán, miként Illés, lángszekérre ültél
S égbe törő lényed át is szellemült!

E. KOVÁCS GYULA ELŐADJA JÓKAI «APOTHEOSIS»-ÁT.

GYŰLEKEZÉS A FEHÉREGYHÁZI CSATATÉREN.

Ma, ötven év múlva, ünnepelve téged
Palota és kunyhó hangozza neved,
Rajongva idézi szeretett, hí néped,
Lángoló jósköltő, dicső szellemed.

„Rejtelmes világból oh, jelenj, jelenj meg!
Légy köztünk újból látható alak!”
Lelkesülő szívek, a míg így esengnek,
Megdicsőült lényed köztünk áthalad.
Szellemajkról hangzik, oh, csodás ígézet!
Tűzlelektől ihlett lángoló beszéd,
Mint a villám, sújt az és velőket éget,
Remegve érezem büvös zengzetét...

„Itt vagyok, hívtatok. Oh mert szent varázslat,
Ha egy egész nemzet lelkesedve hív,
A szellemvilág kapuján is áthat,
Hogyha összedobban együtt annyi szív.
Szeretomlott hamvam megmozdúl, föléled
És az ércszoborba életet viszen.
Én ne keljek újra életre, ha ébred,
Szózatom megértvén, drága nemzetem?”

„Itt vagyok, hívtatok. De a szellemvilág
Örök törvénye köt, át nem törhetem;
Földi mezt nem öltök, száguldó paripák
Eltaposták régen földi tetemem!
Lelketekek láttok. Szívem újra dobban,
A nemzet szívébe fut minden ere;
Hogy mily hűn imádtam: érzem annál jobban,
Mert élő szívénél áthat lángheve.

„Oh, de drága népem, az örök enyészet
Irgalmat nem ismer, meg nem könyörül;
E nagy riadalmat, sok hangos beszédet
Hallván, elfogodom; szívem nem örül.
Vajon azt a lelket, mely ihletett engem
S költővé avatott, ma érzitek-e?
Vajon él igazán s áthat az a szellem,
Melynek tolmácsa volt lantom zengete?”

„Szerettek-e úgy, mint szeretni én birtam,
Szerelmembe oltva egész életem?...
És a szabadsáért mégis oda dobtam
Lángoló szerelmem, édes mindenem.
Gyölöltek-e úgy, mint gyölölni én birtam
Férfit mégalázó minden rabigát?...
Világabszurdáért mégis oda dobtam
E gyölöllet örök, igaz, szent jogát!

„Szeretitek úgy, mint szeretni én birtam
Gazdag szerelmemmel a szegény hazát?
Oltárára mindent, mindent oda dobtam,
Világot teremtő ihletem javát.
Gyölöltek úgy, mint gyölölni én birtam
Szeretett hazámnak minden ellenét,
Csak magamat adtam, csak magamat irtam
Szóban, tetteben vérem lángját érezéd.

„Oh, de ne érts félre! Nem üres hivalgás.
Mit e perczen mondok, édes nemzetem.
Az a büszke lélek, az az igaz vallás,
Hit a szabadságban, oh hidd el nekem,
Egész korszak lelke; ez ihletett engem,
Ez zúgott, harsogott lantom idegén;
Egész korszak álma valót ölte bennem!
Ezt varázsold vissza költőid ünnepén!”

Hegedűs István.

PETŐFI

Meghalt volna! ki mondja azt?
Bárha elhullt drága vére,
Az a szív: még most is dobban
A szabadság szent nevére!
Mert én hallom lüktetését...
Avagy ez csak lázas álom?
Meghalt volna? összetörve,
Eltiporva Segesváron??

Meghalt volna az a költő:
Ki — örökké halhatatlan?!
Kinek nevét zengi a bércek
És a rejtett völgyi katlan...
Az: — kinek dalától ittas
A nyílt, délibábos róna; —
A midőn felsír, zokog a
Pásztorútiak tilinkója...

Nem halt ő meg, csak fel — vissza-
Repült ismét Istenéhez;
Lelke itt leng — itt köztünk —
Velünk él, és velünk érez.
Nem halt ő meg a holtak közt
Vérborított csatatéren:
Felszállt, mint Illés proféta —
Robogó, tüzes szekéren.

Azt a kardot, azt a zászlót
Nem ejté le, nem ejté el:
Ott ragyog a Hada útján,
Ott látom én minden éjjel...
Az a koboz: nem lett néma,
Ott zeng az most, mint itt hajdan...
Mennydörgőse beleszattog
Minden zúgó zivatarban.

Ott van ő a Hada útján,
Csaba fényes táborában, —
Onnét vigyáz nemzetére,
Szerelmének sugarával...

S ha a kürtök megriadnak;
Leszáll — midőn nem is várták:
Hanem ekkor — reszket a föld...
Lángot szór a büszke Kárpát!

Sós Lajos.

EMLEKEIM A SZABADSÁGHARCZÓL.

— Paskievics felhívja Debreczert a meghódításra. Cseodajev orosz tábornok bevonulása Debreczenbe. A debreczeni csata. Találkozásom Paskievicsel. Az orosz tisztek rokonszenve a magyarok iránt. —

Mint fiatal gyógyszerész-segéd, 1848-ban a debreczeni „Megváltóhoz” címzett gyógyszer-tárban voltam alkalmazva, mely a város háza melletti gróf Degenfeld-féle házban volt.

A debreczeni nemzetőrökkel azonban magam is a harcztérre mentem, s miután részt vettem a délvédeli harcokban, Arádon szenvedett sérülésem miatt 1849 januárjában ismét visszatértem Debreczenbe s előbbi állásomat a gyógyszer-tárban elfoglaltam.

Midőn az orosz hadak előnyomulásával nemzeti ügyünk hanyatlani kezdett, Paskievics orosz fővezér felhívó levelet küldött a városba, hogy hódoljon meg. Ezt az Andaházy-Szilágyi ház erkélyéről olvasták fel, a mi a népben nagy levertséget szült. A hatóság a meghódolást és a fegyver - foghatókhoz mihamarabbi elmenekülését ajánlotta, s még azon este pár ezernyi férfi Nagy-Várads felé menekült.

Másnap, azaz július 2-án délután két órákor pedig bevonult az orosz himnusz mellett Cseodajev rekrutáló hada, erőteljes, nagy számú, edzett lovassággal, tekintélyes tüzérséggel és gyalogsággal. Cseodajev maga törzskarával épen a gyógyszer-tár előtt állott meg, hol kis kocsijáról lelépett. Magas, Bismarckhoz hasonló alak, zord tekintetű öreg, egyik lába be volt pályázva, tehát lóra nem ülhetett. Itt bevárta a meghódolást s négy napig tartotta megszállva a várost, midőn aztán megint elvonult.

Augusztus 2-ikán reggel értesültünk, hogy Nagy Sándor és Korponay ezredes csapatokkal hajnalban a nagy erdő alá megérkeztek; de ugyanekkor az a leverő hír is elterjedt, hogy Paskievics nagy hadával a Tiszán Csegénél ájtott.

A lakosság teljes áldozatkészséggel sietett a magyar tábor ellátására. Délben a taligák hosszú sora vitte ki a Hatvan-utczán az élelmiszereket fáradt vitézeink számára, kik a földön

Dunky ívrékek fényképei után.

A SEGESVÁRI PETŐFI-ÜNNEPRŐL. — ÜNNEPÉLY A SEGESVÁRI PETŐFI-SZOBOR ELŐTT.

heverve fogadták és fogyasztották a jóízű debreczeni ételeket. Az aradi táborozásból fennmaradt sok jó ismerettségemmel fogva nagyon érdeklődtem, hogy fiatal volt bajtársakkal találkozassam. Délután 1 órakor — csütörtöki kimenőm lévén — átmentem a «Bika» vendéglőbe, melynek emeleti éttermei tömve voltak tisztjeinkkel, kiknek mindenike mohó étvágygyal látott hozzá az ebédhez. A sok szolgálatot tevő pincér futkosása, tányérok, poharak csörgése oly lármával történt, hogy ott ugyan valakivel találkozni, avagy nyugodtan beszélni lehetetlen volt. Jobbnak láttam tehát kimenni a táborba.

A városból kijutva, a nyomási területen találtam honvédeinket részben étkezve, részben már pihenésben. Csaknem az egész hadsorokorok áttekintve, azt láttam, hogy a hadsereg szélső balszárnyán vagyok. Nem messze előttem, mint

reczeniek részint gyalog, részint taligákön, megremülve menekültek a város felé.

Gyors visszamenetelre gondoltam én is. Órámat megnéztem: épen két óra volt. A szép rendbe állott balszárny gyalogság vonalai között haza felé indultam, de nagy érdeklődésemnél fogva szándékomat megváltoztatva és nem sejtve a szomorú kimenetelt, azon gondolatra jöttem, hogy a csata kimenetelét egy alkalmas pontról bevarom. Ily jó helyre csakhamar találva, figyelemmel néztem, mint húzódik az orosz lovasság a magyar sereg centruma és majd fokozatosan jobb szárnya irányában.

Hátuk megett magas porfelhő gyaníttatta egy nagy hadsereg csatarendbe tömörülését. Mintegy 10 perc telhetett el a magyar ágyúk első tüzelése után, midőn néhány orosz ágyú egymás után megszólalt. Ugyanekkor kezdtek érkezni sebes vágatva honvéd tisztjeink a városból.

alatt hatalmas hadoszlopok és ágyútegek hegyezkedtek el; messze kívül a téglaházon erős porfelhő húzódott a nagy erdő felé, mely nagyobb lovas haderő mozgolódását sejteté. A visszahúzó orosz had eddigi arcvonala mintha eltűnt volna egyszerre. Ekkor hátuk mölől szólaltak meg roppant erővel az orosz ágyúk, az egész vonalon szakadatlanul tüzelve a magyar sereg, melynek tüzésége, hősie küzdelme ellenére is a hasonlíthatatlanul sokkal nagyobb orosz erővel szemben félóra alatt lankadni kezdett.

A kevésbé támadott balszárnyon valami elmozdulás látszott; bár ennek legelőször megszólalt és az ellenségben valószínűleg legtöbb kárt okozott ágyú már ekkor elnémult; az egész vonalon ágyúink tüzelése mind jobban gyengült, míg az ellenség tüzésége szakadatlanul működött.

Aggódni kezdtem, és látva a csatavesztés jeleit, tanácsosabbnak tartottam haza indulni. — Órámat megnéztem: 3 óra 55 perc volt.

SZÉKELYEK MEGÉRKEZÉSE A SEGESVÁRI ÁLLOMÁSRA.

A MAROSVÁSÁRHÉLYIEK ELINDULÁSA A VASUTÓL AZ ÜNNEPÉLYRE.

Csoportok a honvédsírok körül.

A SEGESVÁRI PETŐFI-ÜNNEPRŐL. — Paár Géza pillanatnyi felvételei után.

legszeleső üteg, három ágyú volt egy domboldalra előre tolva, de a domb által védve is. Ezen ágyúkhoz igyekeztem eljutni. De midőn már vagy 50—60 lépésre lehettem, villámgyorsan láttam a három ágyú tüzeit felugrani az ágyúkhoz és egy perc múlva már mind a három ágyú megszólalt. Már én is magasabban állván, a löirány felé néztem és akkor vettem észre, hogy a hosszan terjedő kukoricásból 15 vagy 20 kozák bukkant ki. Utánuk nagy porfelhő kerekedett föl, melyből azonnal következni lehetett, hogy ezek egy nagyobb lovas hadosztálynak előcsapatából valók.

Az ágyúk eldördülésére mint villámütésre ugrott fel a magyar tábor az egész vonalon. A kukoricásból kibukkant kozákok néhány percre visszahúzódtak; a három ágyú ismét oda tüzelt gyors tempóban. A honvédséghez kiment deb-

A magyar sereg derékhada és jobb szárnyának állása nem volt kedvező, mert alant helyen állva, a magasabb vonalon előre törni készülő orosz sereg arcvonaláról egészen áttekinthető volt minden tartalékjával együtt; míg a magyar hadseregnek ugyanezen része az orosz hadnak csak arcvonalát láthatta. Mind e mellett is az orosz ágyúk, melyek a magyar derékhad ágyúival szemben ferde irányban állottak, a bal szárny előre tolt, erősen lövöldöző ágyúi miatt látható zavarba jutva, hátrább vonultak. Ugyanazon idő alatt az orosz sereg bal szárnyáról egy lovas osztály tüzéséggel a magyarok szélső jobb szárnya felé húzódtak, csaknem derékszöget képezve, hogy egy ottani téglavető házat elfoglaljon, vagy hogy ezen szárnynak hátába kerüljön; de onnan, eddig észre nem vett 4 ágyúból oly heves tüzelés fogadta, a sorok vonalán végig rést ütve, hogy a csapat gyorsan visszavonulni volt kénytelen. Ez 3 óra körül történt.

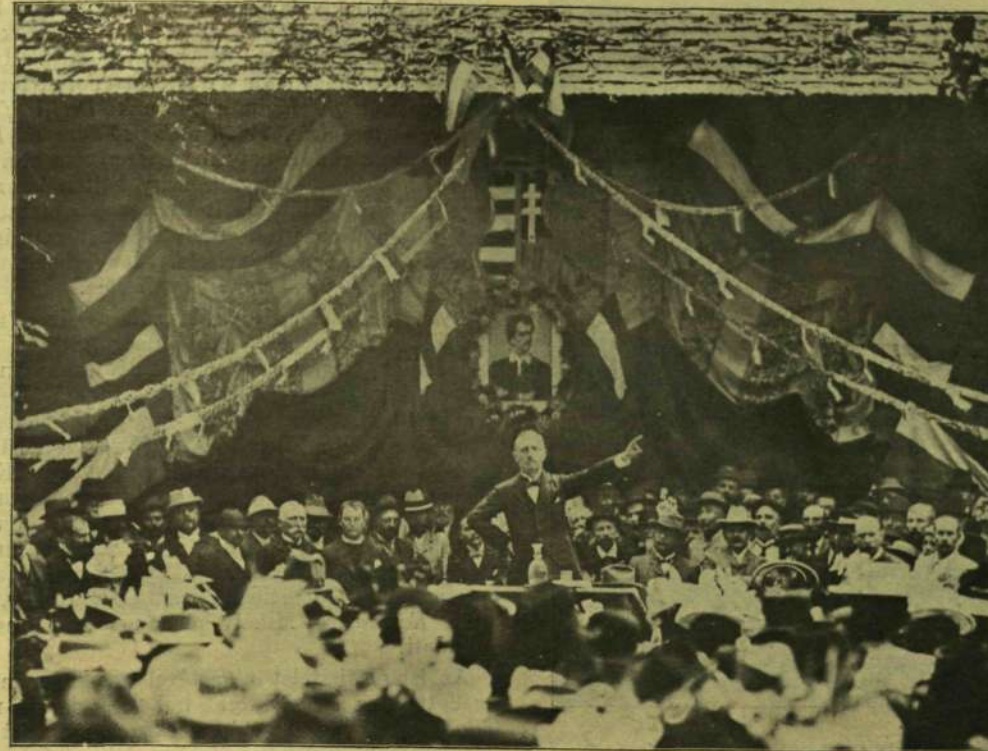
Csak hogy ezen előre tolt hadak hátában ez

E pillanatban a legszelesőbb jobb szárnyon irtózat, pokoli zajjal, fülhasító ordítással egy igen erős kozák had rohant vágatva huszárainkra, a kik remült futással menekültek gyalogságunkon áttörve a középhad, onnan a Hatvan-útea irányában.

Egyszerre szét volt szórva az egész jobb szárny, mire a magyar sereg többi része is gyorsan vissza kezdett minden irányban vonulni.

A harc ezzel 4 órakor véget ért. A mi azután következett, kegyetlen mészárlás volt. A muzulmán és cserkesz hadak állati vadsággal gyilkolták azokat, a kiket csak utól értek. A rendes orosz lovasság kiméletesebb volt, az utólerőket s mindazokat, a kik fegyvereiket letették, foglyul ejtette.

Természetes, hogy ekkor én is futásnak eredtem. Debreczent jól ismerve, legszűkebb utcáin szaladtam haza felé. Egész útam egy lelket sem láttam; minden ház utcaajtója be volt zárva. A remület elfogott mindenkit. (Vége következik.) K.

A SZATMÁRI PETŐFI-ÜNNEPRŐL. — Rákosi Viktor beszédet tart.

A PETŐFI-ÜNNEPEK.

Nagy kegyelettel ünnepelte meg az egész ország Petőfi halálának ötvenedik évfordulóját. A fővárosban, a vidéki városokban, a községekben, a távoli pusztákön ugyanegy érzés hatotta át a szíveket. A legnagyobb országos ünnepély természetesen Segesváron volt, a szerencsétlen csata színhelyén, hova sok ezernyi részvevő zarándokolt el a haza minden részéből. Különösen a székelyek jelentek meg nagy számban. Igen jó hatást tett, hogy a szászok is részt vettek az ünnepélyen s nem maradtak el a szerbek sem. Képviselve volt ott a kormány, a törvényhozás, tudomány, irodalom, művészet. Mindazok a helyek, a hol Petőfi életének hosszabb vagy rövidebb időszakát töltötte, ez alkalommal különös kegyelettel áldoztak a költő emlékének; így nevezetesen Kis-Körösön, Félgyházán, Keekeméten, Sár-Szent-Lőrinczen, Szatmárt, Erdődön, Mezőberényben, s még sok helyen kegyeletesen megemlékeztek róla. A külföldről is több üdvözet érkezett, s messze országok lapjai szóltak a magyarok nagy költőjének dicsőségéről. És a hol csak a külföldön magyarok élnek, összegyűltek, hogy az ünnepeléshez a távolban ők is hozzájárulhassanak.

*

A budapesti ünnep. A Petőfi halálának ötvenedik évfordulóján, július 30-án hazaszerte tartott ünnep-
lések közt a segesvárián kívül a legnagyobb szabású volt az, mely Budapesten a költő ércszobrát előtt folyt le.

A Duna-parti «Petőfi-tér» házain, valamint az oda nyíló utcákon is, már kora reggel nemzeti színű zászlókat tűztek ki, a tér sarkaira magas árbocokat állítottak, melyeknek csúcsairól szintén zászlók lobogtak a szellőben. Szépen fel volt díszítve a térre néző görög templom is, melynek tornyáról nagy nemzetszin lobogó csüngött alá, több kisebb zászló társaságában, míg a templom-ajtó draperiákkal volt csinosan felkésztve.

A költő szobrával szemközt díszes kárpitozású ernyős szőszéket emeltek, oldalt pedig a Dunapart vaskerítése mellett félereszű sátor volt az előkelő számúra készítve. A rendezéssel együtt korán megérkezett a rendőrség, mely korlátokat vont a tér köré, hova csak a szereplőket, küldött-ségeket és azokat bocsátották be, a kik ide szóló meghívókat tudtak felmutatni.

Tíz óra tájban már seregenként tödult a közönség a térre a város minden részéből. Tizenegy óra felé érkeztek a főváros polgármesterei s egyéb előljárói, a küldöttségek és a szereplők, köztük Jókai Mór, kit a már sok ezere szaporodott közönség sokszoros éljenzéssel fogadott. A gyülekezés ideje alatt egyre hordták a szobor talapzatára a gyönyörű koszorúkat. A szobor előtti föhelyre Jókai Mór remek koszorúját helyezték el; a mellé sorakoztak aztán a főváros, az Akadémia, a Petőfi- és Kis-

faludy-Társaság, az egyesületek, társulatok és magánosok koszorúit, melyek egészen ellepték a szobor talapzatát és környékét.

Pontban 11 órakor fölzendült Petőfi «Honfidal»-a, melyet Bellovics karnagy vezetésével alatt egy jól összeválogatott nagy énekhar adott elő kiváló szabatsággal. Az ének után Halmos János polgármester lépett a szőszékre s nagy figyelemmel hallgatott megnyitó beszédében méltatta Petőfi halhatatlan érdemeit.

Most a közönség rendkívüli érdeklődése közben koszorús írónk, Petőfi kortársa, barátja Jókai kezdett beszélni. Ifjúi hévvel dicsőítette Petőfit, egészen magával ragadva a feszült figyelemmel hallgató közönséget. «Petőfinék, — mondá — a nemzetet ért nagy csapás után meg kellett halnia, mert lehetetlen lett volna a bekövetkezett szomorú időben élnie. Fél század múlt el ezóta, — folytatá. Más embert eltemet az idő; Petőfit magára emelte. Míg magyar él, haza áll, éljen Petőfi dicső emlékezete! Ragyogja be a hazát és a világot!»

Percekig tartó lelkesült díjenzés követte Jókai beszédét, mely után egy egyetemi hallgató jelent meg a szőszéken s Endrődi Sándornak lapunkban is kösült alkalmi költeményét szavalta el. Most Rákosi Jenő lépett a szőszékre és az «Országos Nemzeti Szövetség» nevében hatásos beszéddel ünnepelte Petőfi emlékezését. Ő utána Benárd Ákos egyetemi joghallgató Petőfinék «Egy gondolat bánt engemet» kezdű költeményét szavalta el, Gebhard József joghallgató pedig az egyetemi ifjúság nevében hódolt Petőfi emlékének. Erre a szónoki előadásokat az énekhar zárta be a Himnusz elénklésével. Végül a testületek koszorúit fölajánló megbízottak szólottak röviden, így id. Ábrányi Kornél a Kisfaludy-Társaság, Bródy Sándor az «Otthon» és Rákosi Jenő az Akadémia részéről. Rákosi Jenő ez alkalommal így szólt: «A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából koszorút tettem Petőfi ércszobrának a lábához. Az Akadémia örök gyászának tartja, hogy Petőfi nem lehetett a tagja.»

Ezzel véget ért a mindvégig emelkedett hangú ünnepély, melynek egyes jeleneteit számos fényképi felvétel öröklítette meg. Ezek közül mi is bemutatunk pár sikerült képet. Igen hatásos különösen a Remete J. amateur-fényképész felvétele, mely a Petőfi-tér ellepő népsokaságon kívül érdekesen tünteti elő a Dunát s Budának a Dunára néző részéből a királyi várpalatát s a mögött szép hátterül a budai hegyek egész láncolatát.

*

A király személye körüli miniszter, gróf Széchenyi Manó a Petőfi-társasághoz a következő táviratot küldte:

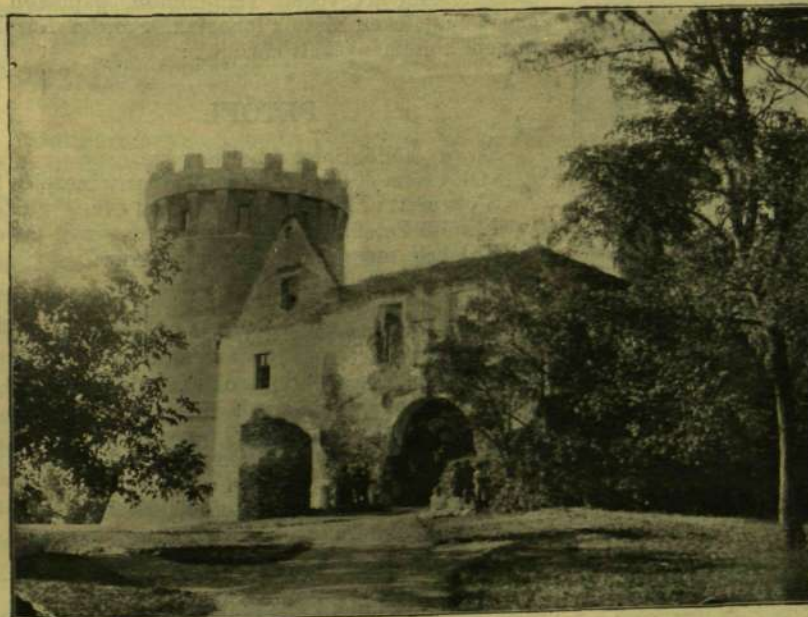
«Rendkívül sajnálom, hogy a Petőfi Sándor halálának ötvenedik évfordulójának alkalmából lefolyt magasztos emlékünnepeleyn gyengélkedésem következtében részt nem vehettem. Fogadják kérem a Társaság a szíves meghívásért legjobb köszönetem kifejezését.»

Jovanovics Zmáj, a kiváló szerb költő Zágrábból a Petőfi-társaságnak ezt táviratozta:

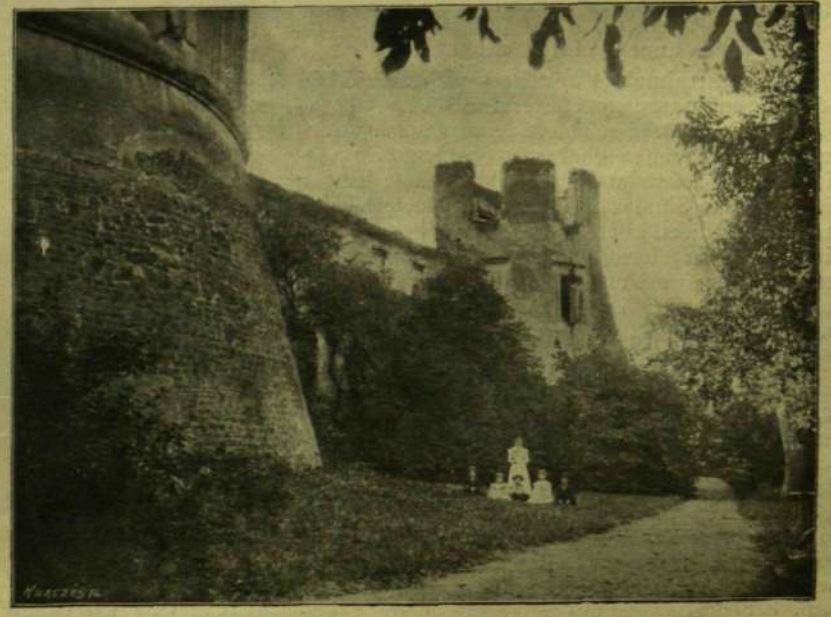
«A nagy Petőfit, a kinek költői híre már rég túlszárnyalt a határon, nem magasztalhatják eléggé, mert ő úgy tündöklök a magyarok egén, mint egy üstökös; ma ép úgy, mint annak idején.»

A berlini magyar iparos-egyesület távirata így szól:

«A berlini magyar iparos-egyesület a mai napon ünnepelven halhatatlan költőnk, a szabadság láng-

AZ ERDŐDI VÁR KAPUJA.

AZ ERDŐDI VÁR ÉJSZAKAI RÉSE.

lelkű dalmokának, Petőfi Sándornak emlékét, szíven és lélekben az édes magyar hazára gondol és az otthon ünnepi érzéssel együtt érez. Szívből ünnepi azt az irodalmi társaságot, a mely halhatatlan költőnk nevét viseli s mely a dicső költő szellemében él, munkálkodik és virágzik. Éljen a Petőfi-társaság, éljen annak érdekében gazdag ősz elnöke, Jókai Mór!

*

Munkások koszorúja a Petőfi-szobron. A budapesti Petőfi-szoborra helyezett koszorúk között volt egy, a mely szépsége mellett különösen eredeti és érdekes. *Palencsár Andor* budapesti gépszíjgyáros hazafias munkái csinálták. Nem virágot, levelet fontak koszorúba, hanem gépszíjből csinált babérlevelet hű utánzatban. A koszorúnak, melynek mását közöljük, átmérője egy és fél méter; összesen épen ezer darab levelet fontak bele. Szalagja szintén bőr. Egy hat méter hosszú gépszíjat kötöttek a koszorúra bokorban s a ledagzó szalagra rárták aranyos betűkkel: *Palencsár Andor gépszíjgyáros munkái — Petőfi Sándornak.* A borszalag bokrára rákötötték egy nemzeti szalagot is, melynek felírása: «Ügy-e, az égben is hazád szabadságért dalolsz!» Két palmaág a koszorúra hajtva az egyetlen, a mi a virágú munkája e koszorún. E derék munkások nemzeti lobogó alatt a Himnusz és a Szózat éneklése közben a délelőtti ünnepen jelentek meg és tették le hódolatuk jelvényét Petőfi emlékére. Minthogy a bört megimpregnálták, ez a bőr nagyon soká teljes épségben marad; ez az egyetlen koszorú, a melyet ez ünnepre a Petőfi-ház részére eltek, a többinek, a virágkoszorúknak csupán a szalagjait őrzik meg.

*

Kis-Kőrös, a költő szülővárosa július 31-ikén ünnepelt. A házak föl voltak lobogóva és különösen a Petőfi-térén valóságos lomb- és virágerdő díszlett. Petőfi szülőházán az emléktábla mellett függött virágfüzerek között díszes keretben Petőfi keresztlevele, melyen az ev. egyház lelkesze kivonaton tanúsítja, hogy az egyház anyakönyvének IV. kötete, 127-dik lapján 1824. évi január 1-ről a következő bejegyzés foglaltatik: «Nomen Infantis: Alexander, Nomen et Cognomen Parentum: Stephanus Petrovics, Maria Hrusz stb. Nb alatt: Jeles magyar költő Petőfi Sándor név alatt.» A Petőfi-házról néhány lépésnyire van az a mézarszék, melyet az öreg Petrovics bérelt, erre óriási betűkkel nagy czégtáblát függesztettek ezzel a felirattal: «*Petrovics István 1832.*» Díszesen díszesebb koszorú érkeztek az ország minden részéből. Kivált közülök a Petőfi-társaság babérr koszorúja, a temesmegyei, kassai és szászsebesi nemzeti szövetségeké, Kis-Kőrös városé, stb. Az ünnepély délután 5 órakor kezdődött, a mikor az evangélikus templomban isteni tisztelet volt, s ezen a kis-kőrösi evangélikus pap alkalmi beszédet mondott. Föltűnő sok környékbéli gazda volt jelen. A templomból Petőfi szobrához vonult az ünnepelő közönség s itt *Benedikty Andor* a város nevében szép beszédet mondott és koszorút tett a szoborra. Utána *Pósa Lajos* beszélt, egyúttal letéve a Petőfi-Társaság koszorúját a szoborra. Innen Petőfi szülőházához ment az ünnepelő tömeg, s itt előbb *Fesztly Árpád* mondott lelkes hangú beszédet, utána pedig *Pósa Lajos* szavalta el «Petőfi szülőházánál» című alkalmi költeményét. Este nagy lakoma volt.

*

Félegyháza ünnepéről írják nekünk:

A mi szélmalomoktól körülvevett városunk jó kún népével senki sem fogja elhítni többé, hogy Petőfi Sándor Kis-Kőrösön született. A szegény megboldogult Pásztor Ferencz a hatvanas években bele rögzítette a nép köztudatába azt a hiedelmet, hogy a kis Petrovics Sándor Félegyházán született. Tanú is akadt mindjárt, ki emlékezett arra, hogy Petrovics mézarszermesternek élébe mentek az örvendtes hírt megvinni, mikor ő a csongrádi vásárról volt hazatérőben. Maga a költő, ki 1848-ban ellátogatván hozzánk, itt írta «Szülőföldemen» című költeményét s aláírta, hogy: *Félegyháza.*

Mi reánk nézve kárba vesztett munkát végeztek az irodalomtörténeti adatok kutatói, a kik azt írták, hogy Petőfi Kis-Kőrösön született: a mi jó kún népünk még sem adja meg magát, nem engedti elárbolítani kedves illúzióját, édes álmadozását. A ki ma már megadja is magát, azt teszi hozzá: Jó, hát *Petrovics* nem itt született, de a *Petőfi Sándor lelke* mégis csak itt. Ebből aztán többet már nem enged, még a bugaczmónostori mondanak sem, bár ott is «tanúk» állították, hogy a kis-kőrös-félegyházi útközben született gyermeket náluk fűrésztöttek meg az egyik tanyai házban.

Emléktábla a félegyházi Petőfi-házon.

Petőfi szüleinek sírja a budapesti kerepesi-úti temetőben.

Munkások koszorúja a budapesti Petőfi-szobron.

A félegyházi nép nagy szeretettel ápolja a Petőfi-kultuszt, s tisztelettel környezi a költőnek még életben levő két játszótársát: az öreg, galambbősz Moczár Lajost és Szarvas Mihályt. Azt a házat, mely a régi rozszant, nádfedélű lakóház helyébe

épült, *Petőfi háznak* nevezik, s falában aranyozott márvány hirdeti: «Itt élte gyermekéveit Petőfi Sándor. A nagy költő emlékének tisztelői 1861.» A ház előtti teret «Petőfi-térnek» nevezték el. A kaszinó helyiségét Petőfi szobra díszíti. Hangok emelkednek, hogy a városi parkot «Petőfi-kertnek» nevezzék el. A főgimnáziumnak *Petőfi ifjúsági segélyező egyesülete*, *Petőfi önképző-köre* és *Petőfi-alapítványa* van. A napokban mondotta ki a város képviselőtestülete, hogy a nagy költőnek szobrot emel s nyomban megalakította a szobor-bizottságot. A vidéken lakó itteni születésűek bizottságának elnöke *Szivák Imre* képviselő, a helyi bizottságnak pedig *Holló Lajos*, a város képviselője.

Ilyen előzmények után készült a város a nagy költő emlékünnepe. Küldöttség vitte a város koszorúját Segesvárra. Az emlékünnepe napján lobogó díszit az egész város, ünnepi hangulatban járt-kelt a sok nép az utcákon, a város képviselőtestülete a városháza nagytermében ünnepi gyűlést tartott, melyen dr. *Szerlemlehyi Károly* polgármester mondott emelkedett hangú, magvas emlékbeszédet. Ennek végeztével az ő vezetése alatt vonultak a városi képviselők, az ünnepelő közönség, az egyesületek a Petőfi-térre emelkedő ó-templomba, hol háláadó istentisztelet volt, mely után *Kolozsváry Mihály* plébános szép beszédet mondott.

Az isteni tisztelet végeztével ezekre menő nép szállotta meg a Petőfi-teret, hol az ünnepelés második fele folyt le nagy lelkesedés között. Itt az ez alkalommal emelt díszsátorban lelkesítő beszédet mondottak *Fazekas Kálmán* dr. ügyvéd és *Holló Lajos* dr. országgyűlési képviselő; *Móra István*, városunk szülötte «Mienk...» című költeményét szavalta el gyűjtő hatással, *Haubner Károly Szabados* János költeményét szavalta, melyet az emléktábla leleplezése alkalmára írt, végül az ünnepélyt a *dalárdá* éneke fejezte be, mely Petőfi néhány dalát adta elő. Kedves záradékként a jótékony nőegyesület választmánya vonult az emléktábla elé és *Csepregi Edéné* alelnökőnő remek koszorút helyezett el az emléktáblán.

Nem sokára Petőfi szobra fogja díszíteni Félegyháza városának főterét. A város maga 2000 forintot szavazott meg a felállítandó szobor költségeire.

Igy fogja Félegyháza városának lelkes társadalma leróni tiszteletét a nagy költő iránt, kinek lángoló lelke itt nyerte a népköltészet gazdag talaján első eltörölhetetlen benyomásait. *Szalay Gyula.*

*

Sár-Szent-Lőrincz község (Tolnamegyében) kegyelettel ült ünnepet Petőfi emlékére július 30-án. Az ünnepről ezeket írják nekünk:

A nagy költő Keeskemétről, hol pár évig járt az elemi iskolába, Sár-Szent-Lőrinczre jött az algimnáziumba s két évig, az 1831—2. és 1832—3. iskolai évben tanult itt néhai dr. *Sass István* főorvossal s a most is élő *Sárkány Sámuel* ev. püspökkel együtt. A házat, melyben Petőfi lakott s a régi, úgynevezett «*nagyiskola*», hol tanult, még 1884-ben emléktáblával jelöltük meg. Most július 30-án a délelőtti istentiszteletéről kijöve, a régi iskolához ment az ünnepelő sokaság helyből és Udvardról. A koszorús és zászlós emléktábla mellett fölszandult a Himnusz, melyet a helybeli énekkar adott elő. Mendől Ede ev. tanító vezetésével. *Sántha Károly* ev. lelkész mondott lelkes ünnepi beszédet. Utána az énekkar énekelt, majd *Gyalog István* egyetemi hallgató szavalta *Sántha Károlynak* ez alkalomra írt költeményét, *Varga János* középiskolai tanuló pedig Petőfinak «Egy gondolat bánt engemet» kezdetű költeményét. *Szűcs Pál* öreg honvéd hazaszeretetre buzdítván a fiatalságot, az ünnepély a Szózat eléneklésével ért véget. Templomon, paplapon s egyéb épületeken zászlók lobogtak. *Sántha Károly* ünnepi költeményét itt közöljük:

PETŐFI.

Élt egy költő. Szíve a hazáért ége,
«Ott essem el én, — szól, — a harc mezéjén!»
S ott esett el ifjan, most félszázad éve.
E költő Petőfi. Áldás a nevén!
Esdékelj, magyar nép, áldást a porára,
Égre kulcsolódjék milliónyi kar;
Szálljon rá örökké szemteléki hála,
A ki márcziusban szól: «Talpra magyar!»

Lelkünkől köszöntünk, oh szabadság napja,
Mikor a magyarról a rablancz lehullt!
Ma ünnepet ül e nép apraja-nagyja,
S felragyogsz előttünk, fényes, drága múlt.
Ébredj föl, Petőfi, jeltelen sírodban,
Te, magyar szabadság lelkes dalmoka!
Gyűjtő dalaidra ezek szíve dobban,
S a hol szíved hamvad, nemzet gyül oda.

Mi is e hazának kised falujában
Kegyelettel állunk ez «emlék» előtt;
Itt, hol szenge lelked évek hajdanában
S a hol sólyomszárnyad pelyhesedve nőtt.

Petőfi Zoltán a ravatalon.

Fénykép után.

Szent nekünk e föld, mert itt járt fűre lépted,
Szent a tiszta mennyből itt Borjád* felett:
Csillagot választván, az égről itt tépted.
Ezt a dalt: «Szép csillag a honszeretet!»

Mi se válasszunk mást, mely minket vezérel,
Csak a honszerelmet, e szép csillagot;
S csak a szabadságot, melyet könnyel, vérről
Apoltak apáink, a dicsők, nagyok.
Megdicsőült költő, nézz alá az égből
És oszd szét közöttünk a te lelketed:
S törvény, jog, igazság temploma fölépül,
Melyért lelked lángolt s szíved megrepedt.

Isten a magasban, mindenk Birája,
Te tudod, hogy mennyit szenvedett e nép:
Küldj áldást egedből a magyar hazára,
Hogy áldhassunk Téged, népek Istenét!
Kinek a honért folyt ki ifjú vére,
S kinek szaga-földben sír nyugtot nem ad:
Szálljon hír, dicsőség a költő fejére
S lássa, hogy hazája boldog és szabad!

*

Mezőberény békésmegyei helységben, a hol Petőfi Erdélybe utaztakor *Orlai Petrics Soma* festő barátjánál megpihent, s halála előtt tíz nappal írta a «Szörnyű idők» című utolsó költeményét, azt a házat, a hol a költő szállva volt, most művészi emlékekkel jelölték meg, szép márvány-táblával, melyet *Kallós Ede* szobrász készített, s rajta van bronzból öntve a költő mellképe, s alatta ezek a sorok:

Petőfi! Innen ragadott a végzet!
Harcok terén ragadni dicsőséget;
Innét távozza ért utól halálad, —
Leltél halálban halhatatlanságot.

Kegyeletül 1899 július 30.

Békésmegyei közmívelődési egylete.

*

Pápa, Sopron, Gödöllő, Nagy-Szalonta, a biharmegyei Ugra (a hol emléktáblát állítottak a házra, melyben Petőfi meghalt Erdélybe vezető utolsó útján), Debreczen, mint emlékeztető helyek a költő életéből, mind rendeztek ünnepet.

*

Szathmármegye ünnepé. Szathmármegye négy helyen is ünnepelte Petőfi: Szathmárt, Erdődön, Nagybanán és Koltón. Szathmárt a Kőcsény-egyesület rendezte az ünnepélyt, s a Petőfi-Társaság nevében az ünnepi szónoklatot *Rákosi Viktor* mondta a sétatéren, őt—hatezer ember jelenlétében. Szathmármegye — ugymond a szónok — első sorban kell, hogy ünnepeljen, mert a két lángoszlop közül, mely Petőfi szívében égett, a hazaszeretet és a szerelem lángja közül, az utóbbi itt lobbant fel a költő szívében. Ez a vidék látta őt boldogtalannak, s látta őt boldognak, sőt egyedül itt volt boldog egész életében. A szerelem édes szavú dalmoka itt kapta a leghatalmasabb szárnya-

* *Borjád* Szent-Lőrincz közelében kies puszta, a *Sass*-család birtoka, hol Petőfi iskolatársát és barátját, néhai dr. *Sass István* tolnavármegyei főorvost többször fölkereste. Itt írta a nagy költő többek közt «A négykörös szekér» című költeményét, melyre a csillagválasztás vonatkozik.

A költő egyetlen fiának, *Zoltánnak* azt a kevéssé ismert képét mutatjuk be, melyet ravatalon fekvésekor vettek föl róla fotografiával. *Petőfi Zoltán* arca — mint e fénykép is mutatja, — nagyon hasonlított atyjához. Néhai *Izso Miklós* szobrászunk a költő mellszobrának fejformájához Petőfi Zoltánról vett mintát. — Közöljük *Petőfi szülői sírjának* képét is. A költő apja, anyja a szabadságharc idejében rövid időközben egymásután hunytak el a fővárosban. Petőfi csak anyja temetésén lehetett jelen. Sírkövek sokáig a józsefvárosi temetőben volt, s Petőfi eme felirattal ellátott sírkő jelölte: A legszeretettebb atya — a legszeretettebb anya. A temető megszüntetésekor a kerepesi-úti temetőbe vitték a hamvakat és a szerény sírkövet. Most ezt a hantot is megkoszorúzták.

Közlünk még néhány illusztrációt Petőfi műveinek az *Athenaeum* nyomdai társaság kiadásában nem sokára megjelenő díszes új kiadásából.

E. KOVÁCS GYULA.

1839—1899.

E. Kovács Gyula, a kolozsvári nemzeti szín- ház jeles színművésze elhunyt augusztus 2-ikán Segesvárt, a hová Petőfi nagy ünnepére utazott, s melyben szavalattal részt is vett. Érces hangjával, művészetével és egész érzésével szavalta el a fehéregyházi honvédszöplnál *Jókai Apoteozisát*. A szavalt után rögtön rosszul lett, eszméletét veszítette. Az izgalom és hőség betegé tette. Elvezették az őrházba, ott az ereklyeszobában vitték ápolás alá. De hiába volt az orvosok segítsége s a gyöngéd és figyelmes bánásmód, melyben a fehéregyházi kastély úrnője, *Haller Lujza* grófnő részesítette. A művész nem nyerte vissza eszméletét. Július 30-ikán alkonyatkor beszállították kocsin Segesvárra, a kórházba.

Másnap délig feküdt *Kovács Gyula* eszméletlenül; délelőtt 10 órakor kinyitotta a szemét és környezetét felismerte. Dr. *Eszterházy László* kolozsvári főjegyzőt a nevén is szólította. Beszélni azonban egyebet már nem bírt. A főorvos napszúrás sejtett, de biztosat nem mondhatott. A nap hevénke azért volt olyan romboló hatása a művész szervezetre, mert — a főorvos nyilatkozata szerint — tüdeje, szíve a szavalásnál teljesen kimerült s megszűnt az az ellentállás, mely a szervezetet képessé teszi arra, hogy a külső befolyásokkal megküzdhesen.

Július 31-ikén délután megérkezett Segesvárra *Kovács Gyula* neje, meg a mostoha fia, *Eszterházy Sándor* dr. kassai jogakadémiai tanár. Még akkor nem sejtették, hogy *Kovács Gyula* olyan közel van az utolsó órája. Az orvosok maguk sem hitték augusztus 2-ika délutánig, a mikor a művész rövid haldoklása kezdődött. Estére halott volt.

E. Kovács Gyula országsszerte ismerték. Mint művész az ország majd minden részén megfor-

Révész Imre vázlata Ernst Lajos gyűjteményében.

Petőfi a táborban.

Hegedűs László rajza Petőfi költeményeinek az Athenaeumnál most készülő új kiadásából.

FÜSTBE MENT TERV.

Megbánod még, visszasírsz még engemet,
De a szívnek kétszer nyílni nem lehet.

A művészetet és a 5-kéretűt ki Kolozsvárt. A budapesti Nemzeti Színház és népszínház, a Petőfi-Társaság képviselteti magát a temetésen. Jókai Mór s a Petőfi-Társulat táviratilag intézkedik koszorúkról. Az elhunyt két árva maradván teljesen vagyonaltalanul; bizottság alakult, amely gyűjtést rendez számukra. A bizottság tagjai Béli Akos főispán, Feilitzsch báró képviselő, Szvacsina kolozsvári polgármester, Deák Albert, stb. A város a halottnak disztrihet ad. A Nagy-Váradon időző kolozsvári színtársulat tagjai a temetésre Kolozsvárra utaznak, hogy búcsút vegyenek kártársuktól. A társulat minden tagja gyászt visel. A kolozsvári színházban is ott leng az intézet súlyos veszteségét jelentő fekete lobogó. A színház csarnokában helyezték ravatalra az elhunyt művészt, s onnan temetik.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Budapesti Szemle augusztusi kötetét Hegedűs Loránt képviselő nagyobb dolgozatának első közlése nyitja meg. A magyarok kíváncsiak Amerikába cím alatt. A szerző saját, a helyszínén tett nyomozásai és tapasztalatai után írja le a kíváncsi amerikai magyarok sorsát s elő-

Hegedűs László rajza Petőfi költeményeinek az Athenaeumnál most készülő új kiadásából.

EGY ESTÉN OTTHON.

szőr nyújt az odaszakadt magyarság helyzetéről kimerítő és megbízható képet. Gondos, beható vizsgálódások gyümölcse eme nagyérdékű tanulmány, mely méltó az illetékes körök komoly figyelmére. A következő cikket gróf Zichy Jenő, ki «Oroszországi keletázsiai expedícióm» czímen írja meg 1897—98-iki nagy utazásának egyes, sok tanulságot nyújtó részleteit. A most félszázados jubileumához ért szabadságharcunk visszaemlékezéseihez tartozik «Paskievics Magyarországon», Szeberbatov orosz tábornoknak Paskievics herceg

életéről és az 1848—49-iki magyarországi hadjáratról szóló könyvének ismertetése. A magyarországi orosz főhadvezér leveleit, jelentéseit adja főleg Szeberbatov a magyarországi eseményekről. Ezekből világos, hogy az orosz seregek nem várt akadályokra találtak, s hogy Paskievics herceg a győzelmek késedelme miatt osztrákokat okolja, a kiknek sem megállapított haditörvénnyel nem volt, sem pedig a behívott orosz sereget ellátni képesek nem voltak. Kitérünk az okiratokból, hogy Miklós császár a lengyelek iránti gyűlölete és az a féltelme késztette Magyarországot leigázására, hogy a lengyelek és magyarok az orosz birodalomnak sok aggodalmat okozhatnak. Újra bizonyítva látjuk a császárnak Paskievicsrel váltott leveleiből azt a rendkívül feszült viszonyt, mely az orosz és osztrák pápáncsnokok közt fennállott. — Földes Béla folytatja a «Quóta tanulmányokat», a 3-ik közlemény van e füzetben s a közérdekű, alapos tanulmányoknak a következő füzetekben még folytatása lesz. — «Vallástörténeti kongresszus» czímen az 1900-ik év szeptember havára Párisba összehívott nemzetközi kongresszusról kapunk kimerítő fejtegetést. — A szépirodalmi közlemények közt folytatásában olvassuk Leskovár Jánkó horvát író «Roskadózó kastélyok» című elbeszélését Margalts Ede magyar fordításában; Lévy Józsefnek «A hegytetőn» című költeményét; György Lajostól Theokritos «A kyklops» költeményének fordítását. Az «Értesítő» könyvismeretű rovatban Szentkláray Jenő Csanádegyházmegye történetét tárgyaló munkájának bírálatát találjuk. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 12 forint, félévre 6 forint.

Háromszék vármegye, emlékkönyv Magyarországon ezeréves fennállása ujjnapra, a megye törvényhatósága megbízásából szerkesztette Pótsa József főispán elnöke alatt egy bizottság. Kiadta Háromszék megye közönsége. Díszes és nagy emlékkönyv ez, album alakban, 380 oldalra terjedő tartalommal és sok illusztrációval. Ismerteti a tősgyökeres magyar és híres széklőség multját, jelenét, gazdasági, ipari, közlekedési, közigazgatási, köznevelődési állapotait; leírja természeti szépségeit, fűdőt. Sok jó érdeklődő közre mindezek megismertetésén és összehangolásán. Az emlékkönyvet pedig a sepi-szentgyörgyi Jókai-nyomda díszszel és izléssel állította ki. Lesz még alkalmunk bővebben is foglalkozni az érdekes monografiával. Dicséret illeti Pótsa József, Antal Mihály dr., Bogdán Arthur, Czifó Salamon, Gödri Ferenc, Gyárfás Győző, Málk József, Székely György dr. és Szentiványi Miklós urakat, a kik ezt az érdemes munkát Háromszék megye közgyűlésének határozatából szerkesz-

tették. A könyvet fűzve 10 forint; aranyvágású díszkötésben 12 forint Háromszék megye alispáni hivatalánál, Sepsi-Szentgyörgyön lehet megrendelni.

A párisi kiállításra készített katalógus címkepe. A jövő évi párisi nemzetközi kiállítás magyar kormánybiztosa a kiállítás magyar csoportjairól kiadandó katalógus számára művészi becsű címlapot kíván, a melynek tervrajzára pályázatot hirdet.

A színes címlapnak művészi értékének és modern izlésének kell lenni. Szélessége 13, magassága 18 és fél centiméter. A címlapon e felírás lesz: «Exposition universelle de Paris 1900 — Hongrie.» Csak olyan rajzzal vagy festménnyel lehet pályázni, amely alkalmas a közvetlenül sokszorosításra. A nyertes művek jutalmazása 500, 250 és 150 korona. A tervező tartozik díjazásra ajánlott művét a bírálóbizottság utasításának megfelelően átadni. A pályaműveket 1899. évi szeptember 15-éig kell benyújtani az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás kormánybiztosának budapesti irodájában (IV., Bécsi-utca 3. sz.).

MI UJSÁG?

Erzsébet királyné szobrai. A gödöllői Erzsébet-szobor bizottság báró Podmaniczky Géza elnöke alatt elhatározta, hogy a szobrot az Erzsébet-parkban fogják felállítani s a jövő évben, a királyné halálának évfordulóján leleplezik. — Az Erzsébet királyné iránti nagy tiszteletet hirdetik azok a szobrok is, melyeket az ő emlékének megőrzésére külföldön emelnek. Legutóbb Heidelberg-ben emeltek szobrot Erzsébet királynénak. A szobor azon a helyen van, a hol boldogult királyné legszívesebben tartózkodott, a mikor Heidelberget meglátogatta. — Svájcban Territetben, a boldogult Erzsébet királyné kedvelt tartózkodóhelyén tudvalevőleg szintén szobrot állítanak a királynénak. Az emlékszoborra beküldött tervek közül a szoborbizottság Chiattoné luganói szobrászt fogadta el. Ez a pályamű a királynét fatörzsön ülve ábrázolja, a mint nyitott könyvet az élében, tekintetét a tengerre irányítja. A szobor életnagyságú lesz és karrarai márványból készül. A szobrot a területi pályaudvar mellett lévő rózsakertben állítják föl. Leleplezése 1900 tavaszán lesz.

A debreczeni csata emléke. Az 1849 augusztus 2-ikán az oroszokkal vívott debreczeni csata emlékét Debreczen hazaifias polgársága az idén az eddiginél is nagyobb kegyelettel ünnepelte. Az események sirjára most már elvitték a nyugodt országnak szobrárt, mely több mint három évtizedig a kollegium előtti téren volt ideiglenesen elhelyezve. A városi közgyűlés határozatára nyolcz méter magas obeliszket emeltetett a tanács a csatátör közepén álló halmon, a melyről Nagy-Sándor József a csatát vezérelte. Augusztus 2-ikán ünnepöl díszbe öltözött a város, köz- és magánépületeknek nemzeti zászlók lengtek.

Délelőtt nyolcz órakor dr. Wolafka Nándor püspök plébános nagy segédlettel gyászmisét mondott a római katolikus templomban, a hol megjelentek a városi és megyei hatóságok, régi honvédek. Kilencz órakor a történelmi nevezetességű református nagy templomban tartottak gyásztiszteletet, s Dicsőfi József lelkész mondott hazafias szellemű alkalmi imát. Délután a kollegium udvaráról ezrekre menő közönség indult a honvédek temető felé, élén a tűzoltó-egylet zenekarával és a harci lobogó alatt lépdelő egyenruhás öreg honvédekkel. Komlóssy Arthur városi főjegyző, polgármester-helyettes szolt először, előadva a kőorszlán áthelyezésének történetét. Majd dr. Bakonyi Samu ügyvéd, a Csokonai-kör főtitkára, mondta el emlékbeszédét, míg dr. Benedek János, a Csokonai-kör titkára, elszavalta «Honvédsírok» című költeményét. Balogh Imre nyugalmazott ítélőtáblai bíró, negyvennyolczas honvéd főhadnagy tartott ezután meghatottságtól remegő hangon búcsúbeszédet, öreg honvédbajtársai nevében. A főiskolai ifjúság szónoka, Varga Imre joghallgató szolt még, mire a koszorúk letétele következett. Ötven koszorút tettek le, a melyek között kivált a debreczeni gazdasági egyesület buzakalászközből és bázavirágokból font hatalmas koszorúja. A közönség a temetőből a negyedóránra fekvő Nagy-Sándor halmához zarándokolt. A síkságon messze állatják a karos obeliszket, a melynek márványtáblájára az van bevéve, hogy a halomról vezérelte Nagy-Sándor József tábornok 1849 augusztus 2-án kicsiny honvédseregét az orosz túlerő ellen hősi csatára. Itt Vecsey Imre városi tanácsnok emlékbeszédében méltatta az önfeláldozó hazaszeretet hőseinek halhatatlan emlékét. Simonffy Imre pol-

Hegedűs László rajza Petőfi költeményeinek az Athenaeumnál most készülő új kiadásából.

A JÓ ÖREG KORCSMÁROS.

gármester a város közönsége nevében tett babérszörűt.

A párisi kiállítás magyar osztályának műkincsei. Azok a szakértők, kik most az erdélyi magyar családok kastélyaiban nézik végig a régiségeket, fegyvereket, ékszereket, szőnyegeket stb., nagybecsű műkincseket találnak, melyekről előre lehet látni, hogy a párisi kiállítás felfűtést fognak okozni. A gr. Teleki-család, főképp gr. Teleki Samu kincsei megmutatják az utolsó erdélyi fejedelem Apafi Mihály és legfőbb tanácsosa Teleki Mihály műértékét. A vécsi várkastély és a báró Kemények többi emlékeiből Kemény János fejedelem ereklyéi kerültek elő. A gróf Hallerek átengedik a nagybecsű nemzetségi könyvet, melyet 1533-ban kezdték vezetni s bele festették a család minden egyes tagját a mult század végéig s ezenkívül a XVII. században nagy szerepet játszó Haller János műkincseit; a gróf Toldalagiak kiállítják Rákóczi György portai nagykövétének, Toldalagi Mihálynak és feleségének képeit, fegyvereit, kupáit, arany evészkészlet stb. Gróf Miksa Kelemen egyebek közt Apafi Mihály evészkészletét állítja ki; gróf Lázár Jenő régi bútorokat, kancsókat; báró Bornemissza Andrásné remek himnuszokat. A templomokból serlegek, urasaltérítők, oltárterítők nagy számmal kerültek elő a XVI—XVII. századból. Legszívesebben a tekintetben a mikházi régi kolostor, melyben van 100 darab 2—300 éves, selyemszállal kivarrott himnusz van összehalmozva.

A magyar huszár-terem tárgyai is egyre gyarapodnak, s külföldről is számos a magyar huszárságra vonatkozó értékes küldemény érkezett. A porosz hadügyminiszterium Szógyény László berlini nagykövétünk közbenjárására a hímves porosz testőrezrednek s a legvitézebb porosz huszárgenerálisról: Ziethenről elnevezett vörös (3.) huszárezrednek teljes egyenruháját ajándékozta a párisi világkiállítás magyar osztályának. Ziethen, Nagy Frigyes harcainak és híres alakja Baranyai magyar huszárezrednek volt a tanítványa s ezredének magvát magyar huszárokból alakította meg. Huszárezrede összes tisztjeinek egykorú képét a roustrani kastélyban őrzi ákunokája, gróf Ziethen-Schwerin. Ezek közt számos magyar van, a legmarconabb Somogyi kapitány. A magyar tisztek színes fényképei s Ziethen arcképei ugyancsak helyet foglalnak majd a kiállításon.

Baross Gábor emléke. Augusztus első napján tízéves fordulója volt, hogy néhai Baross Gábor közlekedési miniszter életbe léptette a zóna-tarifát, mely Magyarországon a vasutak személyforgalmának új és olcsó korszakát nyitotta meg. A napot a

magyar államvasutak tisztviselői és a kereskedelmi miniszterium a központi indóház előtt álló Baross-szobornál ünnepelték, melyet megkoszorúztak. Hegedűs Sándor kereskedelmi miniszter koszorúját Vértessy Kálmán osztálytanácsos tette le. A koszorú szalagján ez a felírás: «Néhai bellusi Baross Gábornak, a zónatarifa megalkotójának — hálás utóda és barátja: Hegedűs Sándor».

Családi öröm. Hegedűs Sándor kereskedelmi miniszter családjában július 2-án örömdetes esemény következett be. Fiának Hegedűs Loránt országgyűlési képviselőnek neje, szül. Navrátil Margit, egészséges leánykának adott életet. Az újszülött nagyatyjához ez alkalomból számos üdvözlés érkezett.

Egy tudós magyar nő kitüntetése. A hivatalos lap augusztus 2-iki közlése szerint Ő Felsége jóváhagyta, hogy Torma Zsófiát a kolozsvári egyetem tiszteletbeli bölcsészettan-doktorrá avathassa s erről a tudós hölgynek bölcsészettan-doktor Magyarországon. Tudományoknak élő családjából származott; leánya Torma Józsefnek, a hisztorikus tudós írónak és nővére a pár évvel ezelőtt elhunyt Torma Károlynak, Szolnok-Doboka-megye volt főispánjának, egyetemi tanárnak, a Tud. Akadémia tagjának, s jeles régésznek, ki Ő-Buda határában Aquincom romjait is fölfedezte. Torma Zsófia a régészet avatott művelője, Erdély őskorának búvárlója, a dák és római uralom ottani nyomainak fűrkészője. Cikkeit, tanulmányait külföldi lapok is szívesen közölték.

A jaáki templom. Az ország egyik leghíresebb műemléke, a benzés apátság nyolczszázéves jaáki temploma restaurálás alá került. Az újjáépítést az ezredévi ünnepek alatt kezdték meg s már annyira előrehaladt a munka, hogy a napokban elhelyezheték az építészről szóló okiratot a torony gombjában. Tudomás szerint ez a legrégibb románstílusú műemlék, melyet a tizenkettedik század közepén építettek. A tizenkét apostollal ékes remek kapujának a mását itt láttuk az ezredéves kiállítás történelmi csoportjában, a hol ez volt a román épület bejárója. A helyreállítás költségeire másfél százezer forintot szánt a kormány.

Régi püspökök sírköve. Hetey Sámuel pécsi püspök megbízásából Gerecze Péter fővárosi tanár már napok óta kutat a pécsi püspökség régiségei között. Régi oltárok és falfaragások között megtalálta több pécsi püspöknek sírkövét. A legrégibb Balint bíboros püspöké, a ki a felírás szerint 1408-ban halt meg. Henrik és Georgus püspökök

8015

egy teljes öltözékhez való szövet — Tussors és Shantung

